

Beszámoló

Azt nem lehet állítani, hogy a 2014/2015-ös Alkotói ösztöndíj segítségével elvégzett munka egyedülálló lenne, de fontos előrelépés egy nagyszabású terv megvalósításában. A muzikológia szakterületéhez (is) sorolható munka végső célja az erdélyi templomokban volt illetve ma is létező orgonák hangszerészeti, történelmi leírása. Ebben a munkában számos orgonista, orgonaépítő a maga szempontjai követésével részt vett már az 1970-es évektől kezdődően, ehhez járultam hozzá egy sajátos szemszög megközelítésével.

A kutatást gyakorlati szempontok miatt behatárolt területen és szempontok szerint végeztem. A választásom a történelmi dési, széki és görgényi református egyházmegyékhez tartozó illetve tartozott egyházközségek templomaiban ma is meglévő illetve már nem létező orgonák történetének kutatására esett. Az új szempont pedig az volt, hogy a hangszerek leírásakor elsősorban nem a hangszerészeti szempontokat vettem figyelembe (ezzel amúgy is az orgonisták, orgonaépítők foglalkoznak), hanem a levéltári források alapján tártam fel az orgonák történetét. A hamarosan befejeződő munka nagy része így nagyrészt forráskiadvány lesz, az abban szereplő leírások nagy része először lát napvilágot.

A cél az volt, hogy az orgonák beszerzéséről, építéséről, javításairól és restaurálásairól minden fellelhető írott adatot összegyűjtsék, és azokat összesítve, elemezve egy helyen közreadjam. Nemcsak a levéltárak mélyén megbúvó adatok, információk kecsegtettek sok érdekességgel és felfedezéssel, hanem az a sajátos körülmény is amely egyedülállóvá teszi az erdélyi orgonákat. Az elmúlt 100 év eseményei olyan helyzetet teremtettek, amelyben a több évszázados orgonák – legtöbbször kényszerből és a szegénység miatt – a mai napig fennmaradtak. Kijelenthetjük, hogy Európában Erdély egyedülálló a maga – nevezhetjük így: orgonamúzeumával. Sehol máshol nem maradt meg viszonylag kis területen ennyi régi, műemlék orgona.

A munkának a kitűzött módszer szerint két része volt. Elsőként a gyűjtőlevéltári anyagok feldolgozását végeztem el: a három egyházmegye egyházközségeinek iratait vizsgáltam át az Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltárban Kolozsváron illetve a Görgényi Református Egyházmegye levéltári anyagát Szászrégenben. A vizsgált anyagok az 1750-1945 közötti

időszakot ölelik fel. Emellett kutatásokat végeztem a Román Országos Levéltár kolozsvári és nagybányai megyei levéltáraiban is. A második részben a helyszíni kutatásokat kerültek sorra: összesen 87 helységben jártam, a bejárt vidék Hídalmás, Koltó-Katalin, Magyarláros, Magyarnemegye, Jódtelep, Görgényszentimre, Sáromberke, Nagyölyves, Mezőmehes, Magyarszovát helységek alkotta képzeletbeli kört jelenti. A helyszíneken az orgona vizsgálata mellett az egyházközségi levéltárakban végeztem kutatásokat, sok esetben új felfedezéseket téve.

Az anyag feldolgozása a végéhez közeledik, ezek remélhetőleg egy későbbi időpontban könyv formáját fogják öltetni, mindenkinek hozzáférhetővé téve az orgonatörténeteket. Ízelítőül mellékelek néhány adatot a vizsgált terület orgonáira nézve.

Kutatott orgonák száma összesen: 108

A statisztikai adatok ötletét és felépítését Erich Türk orgonistától, orgonakutatótól merítettem.

Dési	Széki	Görgényi
26 drb – 24,04%	42 drb – 38,89%	40 drb – 37,04%

	Összesen	Dési	Széki	Görgényi
Megvan	81 drb – 75%	18 drb – 69,23%	31 drb – 73,81%	32 drb – 80%
Nincsen/elvesztett	27 drb – 25%	8 drb – 30,77%	11 drb – 26,19%	8 drb – 20%

Építési év szerint:

	Összesen	Dési	Széki	Görgényi
<1700	2 drb – 1,85%		1 drb – 2,38%	1 drb – 2,5%
1701-1800	17 drb – 15,74%	3 drb – 11,54%	5 drb – 11,91%	9 drb – 22,5%
1801-1850	22 drb – 20,37%	6 drb – 23,08%	8 drb – 19,05%	8 drb – 20%
1850-1918	53 drb – 49,07%	14 drb – 53,85%	18 drb – 42,85%	21 drb – 52,5%
1919-1945	5 drb – 4,63%	2 drb – 7,69%	3 drb – 7,14%	
1946-1989	1 drb – 0,93%		1 drb – 2,38%	
1990<	1 drb – 0,93%		1 drb – 2,38%	
ismeretlen	7 drb – 6,48%	1 drb – 3,84%	5 drb – 11,91%	1 drb – 2,5%

Köszönet a Communitas Alapítvány kuratóriumának, hogy az Alkotói Ösztöndíjjal lehetővé tették a helyszíni és levéltári kutatások költségeinek fedezését. *Néhány kép:*

